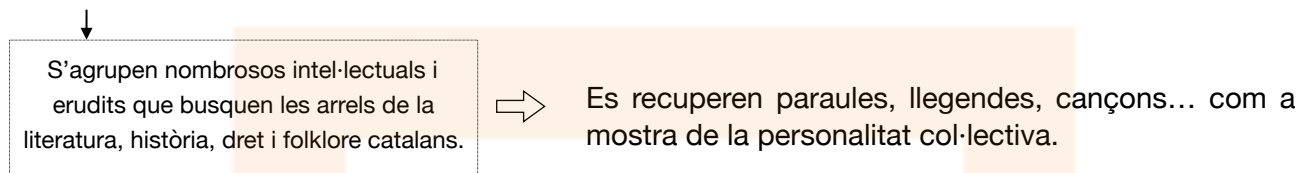

ORÍGENS I CONSOLIDACIÓ DEL CATALANISME

Llengua **oficial** (administració pública, ensenyament i actes oficials): castellà — tot i així el sentiment de pertinença català es va mantenir i la majoria de la població feia servir la llengua catalana.

↳ la **societat civil catalana** crea entitats culturals i cíviques, revistes i publicacions i es planteja reivindicar l'ús del català.

Renaixença: Moviment cultural i literari que aspirava a recuperar l'ús de la llengua i dels senyals d'identitat catalans. **Inicis:** *La pàtria* de Bonaventura Carles Aribau + propostes Joaquim Rubió i Ors.

El 1858 es comencen a celebrar els moderns **Jocs Florals** (promoure i difondre la llengua i per estimular a poetes a escriure en la seva llengua) → Model de llengua literària culta.

Renaixença popular — alguns escriptors propugnaven "l'ús del català que es parla ara", menys arcaica i carrinclona — Focs Artificials (paròdia) → teatre caricaturesc i sarcàstic (molt bon acolliment però qualificat, pels ambients més cultes, de "xaronisme", barroer i de mal gust).

→ Temes Quotidians

1870 — apropament dels dos corrents — sorgeixen instruments de difusió de la llengua en espai públic (publicacions periòdiques, periòdics i revistes).

Construcció de l'Estat liberal → Espanya nació única, model d'organització estatal basat en la centralització política, econòmica, administrativa, jurídica i militar — centralització RADICAL.

Bullangues (1835 - 1843)
Primera mostra d'oposició al centralisme

↓
Descontentament de certs sectors del progressisme català.

Federalisme: Corrent de pensament polític que defensa un sistema de pactes entre pobles, nacions o Estats per formar una unitat política més àmplia. El 1868 apareix el Partit Republicà Democràtic Federal que s'implanta especialment a Catalunya.

El 1869 → **Pacte de Tortosa** — volia que l'Estat federal espanyol tingués en compte la realitat històrica de l'antiga corona i que es fonamentés en el concepte de sobirania popular.

Últim terç del segle XIX: Moviment catalanista va més enllà de les reivindicacions lingüístiques i literàries, adopta un caire polític.

OBJECTIUS: Reforma de l'Estat i Autonomia de Catalunya

Principal impulsor: **Valentí Almirall** — convoca el Primer Congrés Catalanista i, des del Diari Català, explica la necessitat que el catalanisme passés a fer política .

↳ Aquesta idea porta a la formació d'un partit: **Centre Català** el 1882.

↓
Encarregat de desenvolupar un programa reivindicatiu i de crear nuclis propagandístics del catalanisme.

¹ Autonomia: Condició jurídico-política d'aquelles entitats o organismes que, dins l'estructura constitucional d'un Estat, tenen facultats per a donar-se lleis pròpies.

El 1883 el Centre Català convoca el Segon Congrés Catalanista — es denuncia el caràcter sucursalista dels partits dinàstics de Catalunya i es fa una crida als polítics catalans perquè els abandonessin.

Projecte d'Almirall* (recollit a l'obra Lo Catalanisme): fer una organització interclassista (que aplegués tots els corrents catalanistes) — INVIABLE (catalanisme massa republicà, poca base social i la seva oposició a l'Exposició Universal Barcelona).

Poc temps després el Centre Català va desaparèixer —> Es forma la Lliga de Catalunya (1887) Tenia un caràcter mes conservador — va connectar millor amb una burgesia cada cop més descontenta de la política dinàstica.

L'any següent (1889) promou una campanya en defensa del dret civil català i contra el projecte de reforma del Codi Civil — es canvia la redacció — "primera victòria del catalanisme"

IMPORTÀNCIA DE VALENTÍ ALMIRALL és considerat el primer polític en elaborar una teoria sobre el catalanisme (projecte Almirall*), on precisava les raons que justificaven les reivindicacions polítiques catalanes.

RAONS

- Història, llengua, cultura
- Diferències entre la Catalunya industrial, moderna i dinàmica i l'Espanya agrària, tradicional i centralista

El Memorial de Greuges va ser una memòria, escrita principalment per Almirall, que defensava els interessos morals i materials de Catalunya. Constitueix el primer manifest polític unitari del catalanisme. —> Denunciava el centralisme, demanava el dret a impulsar la vida regional i defensava el proteccionisme i dret civil català.

Catalanisme tradicionalista: el catalanisme format pel clero.

Vigatanisme: Moviment cultural i intel·lectual impulsat per les institucions eclesiàstiques de Vic.

Josep Torras i Bages — catalanisme d'arrels cristianes — *La tradició catalana* (1892) on defensava que l'esperit de Catalunya reposa en la família, la propietat i la religió.

El 1891 es constitueix la Unió Catalanista amb la finalitat de propagar les idees regionalistes i elaborar un programa comú per tots els grups catalanistes.

Aconsegueix desvetllar en amplis sectors de la societat catalana la consciència del seu particularisme i la necessitat d'autogovern.

Punt feble: membres apolítics

Bases de Manresa (1892)

Futura Constitució política de Catalunya ←

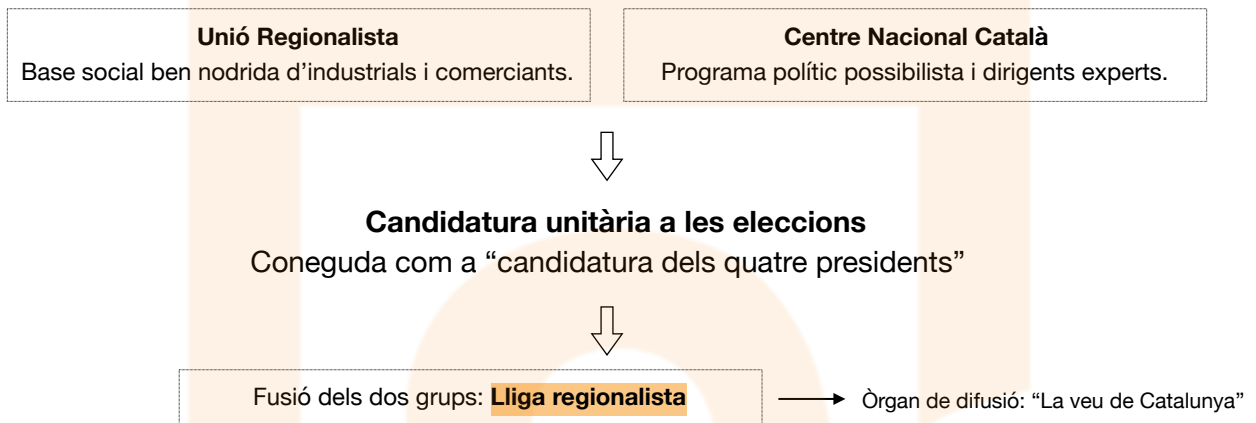
Reconeixia la plena sobirania de Catalunya, proclamava l'oficialitat de la llengua catalana i defensava restablir les antigues institucions del país.

- 17 articles
- Plena sobirania de catalunya
- Oficialitat de la llengua catalana
- Servei militar voluntari

El desastre del 98 → Desprestigi partits dinàstics → Afavoreix a les aspiracions polítiques del catalanisme.

Fracàs del projecte regeneracionista del govern + tancament de caixes — **Unió Regionalista** que demanava autonomia política i administrativa per a Catalunya.

Paral·lelament el grup del diari “La veu de Catalunya” va abandonar la Unió Catalanista per formar el **Centre Nacional Català** (1900) → Favorables a la intervenció del catalanisme en la política per la via electoral.

El 1901 van obtenir onze regidors a l'ajuntament de Barcelona → Primer cop que van guanyar candidatures **no dinàstiques**. A partir d'aquell moment el joc polític ja no va passar per conservadors i liberals sinó per republicans i catalanistes (opcions polítiques majoritàries).

↳ Fi corrupció electoral — organització eficaç i moderna.

Va ser capaç s'aplegar la majoria dels sectors benestants del país disposats a lluitar contra el corrupte i ineficaç sistema centralista i a favor d'un **reformisme polític** que atorgués l'autonomia a Catalunya.

Catalanisme polític: Persegueix la personalitat política de Catalunya.

- Conservador: Base burgesa i catòlica, partidari d'una sol·lució política moderada.
- Progressista: Base popular i progressista, partidari d'una sol·lució política més radical.

LA RESTAURACIÓ BORBÒNICA

El desembre de 1874 **Alfons XII** (exiliat a Gran Bretanya) —→ **Manifest de Sandhurst**. Amb el pronunciament de **Martínez Campos** es proclama Alfons XII rei d'Espanya.

NOU RÈGIM POLÍTIC (dissenyat per **Cánovas del Castillo**):

- **Objectiu:** Superar els problemes de la monarquia d'Isabel II (caràcter excloents dels partits quan arribaven al poder, les intervencions de l'exèrcit i els enfrontaments polítics).

Es posa a la disposició dels espanyols. Hi mostra el seu amor pel país i el desig de portar-hi llibertat, justícia i ordre.

- No es tracta d'un sistema democràtic (no reconeix el sufragi universal masculí).

Sistema **bipartidista** —→ Alternança pacífica del poder entre dos partits.

CONSTITUCIÓ DEL 1876: Caràcter conservador i certa flexibilitat (per no haver de ser canviada cada cop que es canviava de partit).

- Àmplia declaració dels drets i **llibertats** (impremta, expressió, associació i reunió). Els conservadors ho van aplicar de manera més restrictiva i els liberals més permissiva).
- **Sobirania compartida** entre les Corts i el rei.
- El rei tenia un paper moderador per damunt dels partits polítics.
- El tipus de **sufragi** quedava a decisió del govern (vot censatari, universal masculí).
- **Catolicisme** religió oficial de l'estat. Paper destacat a l'educació per l'Església.
- Caràcter centralista (ajuntaments i diputacions sota el control del govern)

La ESTABILITAT es va veure finalitzada les guerres carlines i cubana.

BIPARTIDISME (torn pacífic):

PARTIDO LIBERAL-CONSERVADOR
Creat i liderat per Cánovas del Castillo.

- Sufragi censatari
- Immobilitisme social
- Desconfiança de l'ampliació de llibertat
- Suport a l'Església, estat confessional

PARTIDO LIBERAL-FUSIONISTA
Partit Liberal. Fundat per **Sagasta**. Més progressista que el de Cánovas

- Sufragi universal
- Reformisme social
- Ampliació de llibertats i drets
- Societat laica i restricció privilegis de l'Església

Tots dos partits coincidien en allò fonamental: defensa de la monarquia, de la Constitució i de la propietat privada i la consolidació d'un Estat unitari i centralista.

Torn dinàstic: Quan un govern experimentava el desgast de la seva gestió o quan els líders ho consideraven necessari.

→ Nou president del govern: líder de l'oposició.

El resultat de les eleccions era previst per tots dos partits (impedia als partits aliens al règim poder arribar al poder i evitava cops d'estat).

1885 —→ **Pacte d'El Pardo** (**Causa:** Por a la desestabilització del sistema polític després de la mort d'Alfons XII. **Finalitat:** Suport a Ma Cristina i garantir la continuïtat de la monarquia i alternança de poders davant carlins i republicans).

- L'última dècada de segle va mantenir-se el torn pacífic.

La Restauració va marginar a amplis sectors socials i polítics (republicans, carlins, socialistes i nacionalistes). El funcionament del torn els impedia guanyar suficients diputats per formar govern.

Frau electoral (caciquisme i tupinades): Assegurava que el resultat fos el pactat abans de les eleccions i que la població votés els partits del moviment obrer:

1. Cacic (terratinent) obligava votar a un partit a canvi de llocs de treball.
2. Falseig de paperetes
3. S'afegien paperetes (feien votar als morts)

Encasellat: Caselles que emplenava el Ministeri de la Governació amb els noms dels candidats que el govern tenia previst que sortissin elegits.

Els republicans van patir la repressió durant els primers anys de la restauració. Malgrat les seves divisions internes, compartien quatre punts bàsics:

- La República com a forma d'Estat.
- Reformes per afavorir els grups socials més necessitats (cooperativisme).
- Fe en el progrés científic i educatiu.
- Laïcitat (separació Església - Estat)

Es va caracteritzar pel seu retraïment electoral i pels intents insurreccionals. Van crear una important xarxa de casinos, ateneus, diaris i tertúlies per introduir-se en la societat civil.

Els carlistes (derrotats el 1876) van tardar una mica a reincorporar-se. Gran part de l'Església (capellans) van anar-se'n allunyant i es van mostrar partidaris del sistema canovista.

Els socialistes van guanyar certa permissivitat governamental que es va complementar amb la legalització de les associacions obreres. Tot i així els seu creixement va ser molt lent.

CUBA I FILIPINES: Des de 1824, Espanya tenia les colònies de Cuba, Puerto Rico, Carib i Filipines. Cuba la principal possessió, amb importants interessos i negocis i un gran flux d'emigració Espanyola. La vida econòmica a l'illa es basava en una agricultura de plantació per a l'exportació (font d'ingressos per l'Estat).

Els **aranzels** obligaven a les illes a comprar productes espanyols a preus elevats i dificultava l'exportació a Europa i EU.

Guerra de Cuba - Pau de Zanjón (1878) —————> Promet la fi de l'esclavitud, més autonomia i proteccionisme. Incompliment compromisos —————> Guerra Chiquita (1879) — derrotada (manca de suport + escassetat d'armament).

El nou aranzel (Aranzel Cánovas, impost a la importació de productes no procedents d'Espanya que tampoc agrada gaire a Estats Units) i el suport d'EU van fer que el **1895** es reiniciés el conflicte cubà.

Va començar a Baire (Grito de Baire), els intents d'Espanya per posar-hi fi van combinar el diàleg (Martínez Campos) i la repressió (Weyler). Molts soldats van morir o emmalaltir a causa de les malalties tropicals i no van poder derrotar les forces cubanes (més adaptades a la lluita en zones tropicals i a les guerres de guerrilles).

Mort de Cánovas va posar a Sagasta (+ Ramón Blanco) al poder —————> estratègia de conciliació (destitució del general Weyler, autonomia de Cuba, sufragi universal masculí, igualtat de drets i autonomia aranzelaria). La sol·lució va arribar **massa tard** per convèncer als partidaris d'independència.

→ **Guerra contra els estats units:** EU van fer servir com a pretext l'explosió i enfonsament del seu vaixell de guerra *Maine* per provocar l'enfrontament. En dos breus combats navals, EU va destituir la flota espanyola —————> única alternativa govern espanyol — PAU —————> Tractat de París (1898): Va cedir Cuba, Puerto Rico i les Filipines als EU

Catalans a Cuba — indians (obrien negocis allà i quan tornaven invertien força diners en empreses i propietats). Quan es va perdre la colònia — disminució de les exportacions + irrupció de noves forces a l'escena política.

La derrota amb EU va resultar humiliant per a la societat espanyola — **DESASTRE DEL 98:**

1. Crisi econòmica menor del que s'esperava.
2. Crisi política però supervivència del sistema de la Restauració.
3. Crisi ideològica i moral (destrucció mite de l'imperi espanyol — pessimisme):

Espanya va quedar com a "nació moribunda" amb un exèrcit ineficaç, un sistema corrupte i uns polítics incompetents.

4. Augment de la intervenció militar en la vida política.

Nous moviments: Regeneracionisme (necessitat de renovar la vida política i social del país), *Generación del 98* (visió pessimista d'espanya) i consolidació del catalanisme com a alternativa política.

LA FALLIDA DEL SISTEMA DE LA RESTAURACIÓ

Desastre del 98 → Fa evidents les deficiències del règim de la Restauració → Reformisme polític basat en les idees regeneracionistes.

1899: Maria Cristina atorga la confiança per crear el govern a un líder conservador, **Francisco Silvela**. Aquest fet dona entrada a figures alienes a la política anterior i es proposa:

- Descentralització administrativa
- Nova política pressupostària: apujava els tributs sobre els productes de 1a necessitat i creava nous impostos per a poder pagar els deutes de la guerra de Cuba.

↓
Comerciants catalans es neguen a pagar → **Tancament de caixes + vaga general**

Consolidació del catalanisme com a alternativa a la caduca política de la Restauració.

↓
Mesures Repressives
Morosos empresonats, suspensió garanties constitucionals i declaració de l'estat de guerra.

+
Fi de l'esperit de la regeneració
El 1901 es reprèn el torn dinàstic.

1902: Majoria d'edat d'**Alfons XIII** ⇒ SEGONA ETAPA DE LA RESTAURACIÓ

- Els primers anys: **Intents de reforma** o regeneració (renovació moral vida social i fi al caciquisme i falsejament electoral).

CORRENTS REFORMISTES		
Partits del torn dinàstic	Partits marginals pel sistema (Republicans, socialistes, catalanistes...)	Regeneracionisme intel·lectual i literari
Basat en la crítica del frau electoral i una "revolució des de dalt".	Mobilitzar l'opinió pública per desbanca els partits del torn.	Membres de la generació del 98. Reformes econòmiques i educatives.

Fracàs governs regeneracionistes (Silvela i Sagasta) → **Antonio Maura** a càrrec del govern:

- Nova classe política: masses neutres (intent de generar un estat fort, sense caciquisme)
- Mesures proteccionistes per impulsar l'activitat industrial.
- Integració catalanisme (més autonomia a ajuntaments i diputacions).

El "Partido Liberal" també va portar a terme un programa regeneracionista (**José Canalejas**):

- **Ley del candado**: Prohibia implantar nous ordres religiosos a Espanya.
- Reforma sistema d'impostos.
- Lleis encaminades a la millora de condicions laborals.

Reivindicacions regionalistes i nacionalistes → **Llei de mancomunitats** (unió de diverses diputacions provincials per gestionar els serveis públics).

*Assassinat de Canalejas (1912) posa fi a l'etapa regeneracionista promoguda pel sistema.

L'OPOSICIÓ:

- El republicanisme: Tenia molta força a les zones urbanes (menys caciquisme) i es va acabar caracteritzant per l'ampli moviment social de caràcter reformista. Per donar-li unitat es va construir la **Unió Republicana** (intentava agrupar els grups republicans al voltant de Nicolás Salmerón). El seu programa incloïa restaurar la Constitució del 1869, proclamar la República i convocar Corts Constituents. En va destacar **Alejandro Lerroux**.
- El republicanisme lerrouxista: Lerroux (periodista i polític d'origen andalús) feia servir el discurs radical, demagògic i anticlerical per atreure amplis sectors de les classes populars. Era **anticatalanista** i vinculava els seus interessos als de la burgesia i **Església**. El 1907 la Unió Republicana es va acostar al catalanisme i Lerroux se'n va separar i va formar el Partit Republicà Federal. Paral·lelament es va impulsar el blasquisme a València (molt semblant).

- Els partits catalanistes: Al principi del segle XX la Lliga Regeneracionista es va consolidar a Catalunya. Reclamava el dret de Catalunya a l'autonomia i la descentralització de l'Estat. Va destacar-hi Enric Prat de la Riba.
- Carlisme: Forma el Partit Tradicionalista el 1919.
- Socialisme: El PSOE va incrementar el nombre d'afiliats i va poder entrar al parlament amb la Conjunció Republicanosocialista. La seva força electoral i la seva influència en la vida política van créixer notablement.
- Nacionalisme: Al País Basc va incrementar la presència electoral i la influència en la societat. El 1916 el PNB va passar a anomenar-se Comunió Nacionalista Basca (posició de moderació, defensor de la industrialització i del progrés econòmic. A Galícia el galleguisme va passar a ser polític amb la creació de les Irmandes de Fala (una organització que va impulsar l'ús del gallec).

L'obrerisme anarquista a Espanya:

Va començar el segle amb un cicle d'agitacions obreres fins el 1911 que hi va haver un intent de vaga general revolucionària. El 1919 va tenir lloc un conflicte obrer, la vaga de La Canadenca, l'empresa que proveïa l'electricitat, va deixar la **ciutat sense electricitat** durant gairebé dos mesos.

↓

Acord entre obrers i patrons: Jornada laboral de vuit hores i augment de sous.

Es van readmetre els treballadors acomiadats → Es va reprendre la vaga, a la que es va respondre amb una forta repressió i amb la creació del **Sindicat Lliure** (restar força i enfrontar-s'hi). Es van organitzar pistolers per aturar les vagues i matar dirigents obrers.

Desastre 1898 → Espanya comença a entrar al nord d'Àfrica. Conferència d'Algesires comporta l'establiment d'un protectorat al Marroc (se li va concedir el **Rif**).

↓

Van afavorir a Espanya els interessos econòmics i la voluntat de restaurar el prestigi de l'exèrcit (Espanya tornava a ser una potència colonial).

↓

Tribus de berbers van contestar amb atacs continuats. Per no perdre Melilla Espanya va incrementar el nombre de soldats (**forces reservistes**, molts d'ells casats).

↓

Moviment de protesta popular a Barcelona conegut com a **Setmana Tràgica**.

↓

Es van aixecar barricades als carrers i es van produir enfrontaments contra les forces de l'ordre i es van incendiar +80 establiments relig.

A tot això les autoritats hi van respondre declarant l'**estat de guerra** i enviant reforços per reprimir les manifestacions. Hi va haver ferits i morts i el moviment insurreccional es va radicalitzar.

↓

REPRESSIÓ: Centenars de persones retingudes, 1500 sotmeses a consells de guerra i 17 condemnes de mort (5 executades).

Només els homes de les famílies humils, que no podien pagar el rescat, eren reclutats per a la guerra.

CONSEQÜÈNCIES: Desestabilització notable dels partits del torn dinàstic i caiguda del govern de Maura.

Després de la caiguda dels dirigents històrics (Maura i Canalejas*), els partits dinàstics es van trobar fragmentats. El partit liberal se'l van alternar Romanones i Santiago Alba i el conservador, **Eduardo Dato**.

Així mateix també es va reformar l'oposició: el republicanisme va crear el Partit Reformista, el republicanisme lerroquista va viure un notable descrèdit fruit del paper ambigu que va tenir durant la Setmana Tràgica i es va trencar la Solidaritat Catalana.

La presència de diputats al Congrés de Diputats no va ser ben rebuda pels partits dinàstics, pels governs de Madrid i per la premsa de la capital. El 1905 van tenir lloc els “incidents del Cu-cut!” en que un grup de militars va assaltar la seu de la revista arran de l’aparició d’un acudir que l’exèrcit va considerar ofensiu.

El govern no ho va sancionar, va suspendre les dues publicacions i va elaborar la **Llei de jurisdiccions** en que s’havia de posar sota jurisdicció militar totes les ofenses contra l’exèrcit.

El seu rebuig va comportar una aliança de les forces polítiques catalanes → **Solidaritat Catalana** (una coalició electoral que aplegava carlins, republicans, federals o la Lliga).

A les eleccions del 1907 van decidir presentar una candidatura conjunta i un programa comú (**Programa del Tívoli**) i van aconseguir 41 des 44 escons en pugna. L’actuació parlamentària i les discrepàncies ideològiques el va afeblir — Setmana Tràgica — dispersió del moviment solidari.

MANCOMUNITAT

Gràcies a les diputacions i la de Barcelona (presidida per Enric Prat de la Riba). Va ser el primer òrgan administratiu català des del 1714 i la principal concessió d’autogovern aconseguida pel catalanisme fins la Generalitat el 1931.

* Tenia les mateixes funcions i pressupost que les antigues diputacions.

* Constava de presidència i assemblea

Direccions fonamentals:

1. Creació d’una infraestructura de serveis públics i administratius per a potenciar el desenvolupament econòmic.
2. Foment de la llengua i cultura catalana a partir d’un projecte cultural i educatiu.

Accions: Millora de la xarxa viària i dels sistemes telegràfic i telefònic, modernització de les formes de producció i augment de la productivitat de l’agricultura i la ramaderia (escoles tècniques). També es va crear l’Institut d’Estudis Catalans, una Junta de Museus, el servei de Conservació i Catalogació de Monuments, biblioteques populars...